

«S'ha de practicar, el problema és la solució» sense ús no hi ha prou aprenentatge: Les pràctiques lingüístiques dels joves sabadellencs¹

Vanessa Bretxa i Riera

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC-UB)²

Universitat de Barcelona

«¿Qué es lo que mas te ha ayudado?
las relaciones con gente, moverte con gente
que es muy catalana y eso a sido lo mas (...)»
NA (1)

1. DEFINICIÓ DEL PROBLEMA

En aquest estudi s'analitzen les representacions del coneixement i l'ús del català en el discurs d'un conjunt de joves sabadellencs de 14 a 19 anys escolaritzats en català, que resideixen i estudien en diferents zones del municipi. L'objectiu de la recerca, integrada en un marc més ampli, era obtenir un perfil dels itineraris d'aprenentatge, adquisició i ús del català i del castellà a través de la vida escolar, una mena de **biografia lingüística** basant-nos sobretot en diferents aspectes de la vida social com poden ser l'educació, la família o la xarxa d'amics ja que són aquests els que ajuden a la interacció entre els diferents grups lingüístics. Tot i tractar-se d'un treball qualitatiu i exploratori, les idees que es pretenen qüestionar són per una banda el que s'extreu de l'article "Et dona la base": *l'escola proporciona cert nivell de coneixement però no genera contextos d'ús, més enllà de la interacció amb els mestres*. I per altra banda, que *l'ús està molt influït pels contextos socials on es desenvolupen les converses, tot i així, se segueix la norma de la convergència lingüística tant en català com en castellà*.

2. MARC TEÒRIC

Podríem aproximar-nos al antecedents teòrics d'aquesta recerca a partir de dues línies metodològiques. Per una banda, trobaríem la que prové de la basant més antropològica i sociològica, i per altra banda la tradició que prové dels estudis de grans zones urbanes amb intens contacte de llengües. La primera prové de la tradició antropològica i sociològica, que ha posat especial relleu en l'existència i persistència de normes alternatives a les impulsades des dels poders oficials. K.A. Woolard (1985 i 1992), per exemple, tracta sobre les ideologies lingüístiques, a partir precisament del seu treball de camp a Barcelona, en el qual valorava que existia una gran mistificació del tema lingüístic a Barcelona. Woolard molt convincentment descrivia dos fenòmens simultanis. Mentre la llengua catalana era simbòlicament molt valorada, les normes quotidianes d'ús lingüístic, en canvi, continuaven reflectint un ús del castellà altament important. Igualment, J. Fishman a *Reversing Language Shift* (1991) insistia en la importància i funcionament relativament autònom dels usos lingüístics en el món privat, associatiu i veïnal, en contrast amb el dels àmbits més oficials. A Boix (1993) es dibuixa un marge creixent de llibertat d'ús de les dues llengües per part dels joves barcelonins; per força joves triar l'altra llengua no significa traïr la identitat del seu grup d'origen, i aquest fet és determinant quan es volen harmonitzar els drets col·lectius i els drets individuals.

La segona línia antecedent és la provinent dels estudis sobre grans zones urbanes amb intens contacte de llengües. Destaca en aquest sentit la feina del Centre de Investigació Interdisciplinari de la situació lingüística de Brussel·les de la Vrije Universiteit Brussels i els estudis de cas sobre les ciutats bilingües de Biel/Bienne i Fribourg/Freiburg. Pel que fa concretament al cas català, en els anys seixanta trobem el primer estudi sociolingüístic de la zona barcelonina (Badia Margarit 1969) on s'observava el caràcter crucial d'una de les zones urbanes bilingües més importants d'Europa i, sens dubte, la major d'Espanya. En els vuitanta contem amb obres macrosociològiques sobre aquesta àrea com les diferents edicions de la Enquesta Metropolitana de la Regió de Barcelona (Institut d'Estudis Metropolitans, UAB), que

¹ Aquest treball s'ha beneficiat dels ajuts derivats del projecte EVOPLUR (Evolución de las sociedades pluringües representaciones, comportamientos y capitales lingüísticos). Finançat pel Ministeri de Ciència i Tecnologia (BFF2002-01323).

² Segona versió de l'article *Influència del context sociodemolingüístic i institucional en els usos lingüístics dels joves sabadellencs: possibilitats i límits*, presentat al III Congrés Català de Joves Sociòlegs i Sociòlogues (Barcelona, 2006). Agraïxo especialment els comentaris i observacions de l'Albert Bastardas i d'en F. Xavier Vila.

proporcionen informació sociolingüística molt rigorosa. I darrerament la publicació de l'Enquesta d'Usos Lingüístics de Catalunya (EULCAT-03) que representa l'enquesta amb una mostra més gran que tracta bàsicament d'usos lingüístics actuals a Catalunya.

Hi ha hagut estudis de casos molt pertinents portats a terme sobre la bilingüització de la població en una ciutat barcelonina no metropolitana (Bastardas 1985), sobre el *code-switching* català-castellà en població de secundària (Erill 1992, Boix 1993), sobre centres d'immersió lingüística a Barcelona (Vila 1993), sobre les parelles lingüísticament mixtes a Sabadell (Vilardell 1998), sobre l'ús lingüístic espontani dels adolescents (Galindo 2006) i sobre els joves en edat d'incorporació al mercat laboral a Santa Coloma de Gramenet (Bretxa i Parera 2003).

3. METODOLOGIA

3.1. ORIGEN DE LA INVESTIGACIÓ

Les dades de l'estudi parteixen del projecte d'investigació elaborat per A. Bastardes i J. Farràs (PB98-1175) en el qual, el tema central és la «comprensió de les dinàmiques que es generen en les competències, les conductes i les representacions lingüístiques dels individus a través de les influències rebudes de les polítiques lingüístiques oficials, i especialment de les referents al sistema escolar, en els diversos grups i contextos socioculturals de la Catalunya actual».

3.2. POBLACIÓ ESTUDIADA I SELECCIÓ DELS INFORMANTS

Sabadell és la capital de la comarca del Vallès Occidental, la qual s'engloba en la Regió Metropolitana de Barcelona. L'any 2004 tenia una població de 193.338 habitants. Els tres districtes que s'han analitzat en aquest estudi presenten diferències sociolingüístiques importants com podem observar a la *Taula 1*. El percentatge de coneixement de català en totes les habilitats de la població de Sabadell és inferior al de Catalunya. Però, dins els diversos barris observem diferències. Així, per exemple, al districte 5, Barri de Gràcia (Centre) els percentatges de coneixement de català són molt semblants als de Catalunya, és a dir, superiors als de la població global de Sabadell. En canvi, veiem que si ens fixem en els districtes 4 i 6 (Barris de la Concòrdia i Campoamor) els percentatges de coneixements de català en totes les competències disminueixen considerablement. Més en concret, el barri de Campoamor (2a perifèria) en tres de les quatre habilitats hi ha una diferència de més de 12 punts en comparació els coneixements de Catalunya. Aquestes dades són pròximes a les dels municipis de la primera corona de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) com és el cas de l'Hospitalet o Badalona. I el barri de la Concòrdia (1a perifèria) els percentatges són més semblants a poblacions de la segona corona de l'AMB, com és el cas del municipi de Mataró.

Taula 1. Coneixement de català 1996 Sabadell i districtes

	L'entén	El sap parlar	El sap llegir	El sap escriure
Catalunya	95,0	73,3	72,4	45,8
Sabadell	93,8	70,2	67,8	44,2
Barri de Gràcia -Centre (districte 5)	96,2	77,5	71,9	45,5
Barri de la Concòrdia -1a perifèria (districte 4)	93,5	66,3	65,1	40,6
Barri de Campoamor -2a perifèria (districte 6)	92,4	60,7	58,9	33,8

Font: IDESCAT Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de la població 1996 i pàgina web oficial de Sabadell (2005).

Amb l'objectiu d'aconseguir la mostra del sector objecte de la investigació, es van delimitar tres zones de la localitat. Basant-nos en la bibliografia anteriorment citada es va observar com aquestes zones, encara que molt properes, mostraven variables sociolingüístiques suficientment rellevants com per diferenciar la procedència dels informants. Els informants provenen de l'institut Pau Vila, de la zona del centre; de l'institut Ferran Casablanques, situat en el barri de la Concòrdia, primera perifèria de la ciutat; i de l'institut Ribot i Serra, situat en el barri de Campoamor, segona perifèria.

Taula 2. Localització de los informants de Sabadell

Escola	Zona	Informants
Pau Vila	Centre	7
Ferran Casablanques	1a perifèria	7
Ribot i Serra	2a perifèria	7

La selecció dels informants es va realitzar en funció de diverses variables. Principalment van ser: el sexe, l'edat, la llengua inicial i la composició del nucli familiar (distingim entre forans, mixtos i autòctons). La recollida de dades del col·lectiu escolar va tenir lloc al mes de març de 2002.

Així doncs, la recerca està basada en entrevistes en profunditat a vint-i-un joves de Sabadell amb edats compreses entre 14 i 19 anys i dividits segons la seva localització a la ciutat (centre, primera perifèria i segona perifèria), la seva llengua inicial (català, castellà i català-castellà) i el gènere. S'ha considerat convenient no esmentar el nom de les persones entrevistades i referir-nos-hi a través de les sigles i d'un codi numèric.

3.3. INSTRUMENT

L'eina de recerca que s'ha utilitzat per tal de recollir la informació ha estat l'entrevista en profunditat ja que permet interrogar un informador o informadora d'una manera estructurada, i aprofundir en els aspectes més rellevants del seu discurs, fins arribar a comptar amb una panoràmica d'indicadors que ens permetin valorar i interpretar les respostes, i individualitzar els discursos construïts socialment (Ruiz 2003). L'entrevista ha estat vertebrada mitjançant vuit parts:

1. Identificació personal i familiar (edat, gènere, origen geogràfic, ciutat/barri de residència, estudis, situació laboral i professional i llengua inicial):
2. Usos lingüístics dels familiars, de l'entrevistat dins la llar actual però també els referents a la resta de familiars.
3. Usos lingüístics amb els amics de dins i fora de l'institut.
4. Centres escolars on ha estudiat, tenint en compte la llengua de docència i la llengua ambiental.
5. Activitats extraescolars, quina influència poden haver produït les activitats realitzades fora els centres escolars.
6. Llengua d'adreçament amb interlocutors tipus.
7. Altres consideracions de caire més general, on s'inclouen les percepcions identitàries.

3.4. CONTEXTUALITZACIÓ DELS INFORMANTS

A partir de les dades que ens ofereix l'Enquesta d'Usos Lingüístics de Catalunya 2003 (EULC-03) (Torres et al, 2005), s'ha fet una caracterització dels joves sabadellencs aquí analitzats. Ens hem centrat en les dades referents a l'Àmbit Metropolità de Barcelona (AMB) concretament a la franja d'edats compreses entre 14 a 19 anys.

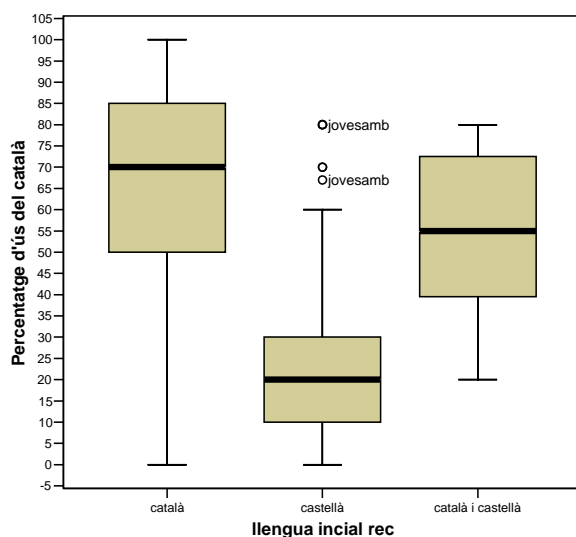
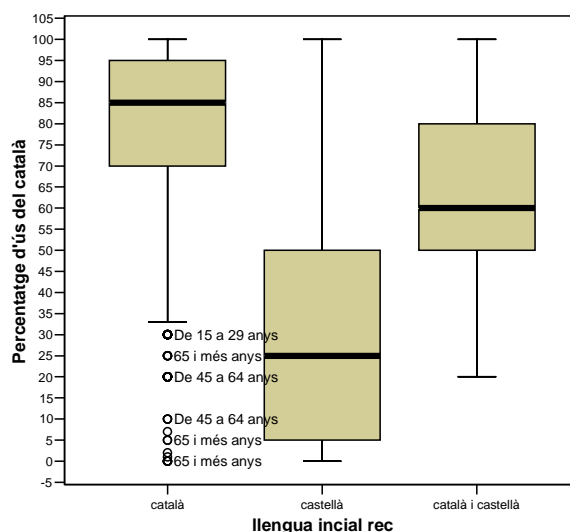
En primer lloc, el seu arrelament geogràfic, tant dels seus pares com d'ells són nats a Catalunya amb els dos progenitors també. Pel que fa a la **llengua identificació**, és a dir, la llengua que els joves identifiquen com a seva és en un 37% el català i en un 57% el castellà. Si ens fixem en la **llengua inicial** observem que segueix la mateixa dinàmica, és a dir, un 36% diu que el català és la llengua que va parlar primer a casa seva i un 57% diu que és el castellà. En comparació les dades de la població general de Catalunya observem un canvi important (vegeu taula 1). Ara bé, si ens fixem en la **llengua que ha realitzat l'entrevista** veiem un augment pel que fa a l'ús del català, un 50% ha contestat tota l'enquesta en català i un 47% ho ha fet tot en castellà. Aquetes dades ens indiquen que hi ha un potencial d'ús ocult en els joves de 14 a 19 anys, és a dir, tenen la competència assolida però no s'identifiquen en la llengua catalana. El seu coneixement mitjà de català en les quatre habilitats de 8,3 en una escala de 0 a 10. I l'ús declarat d'aquest joves de l'àmbit metropolità es mou entorn el 40%. Tanmateix, si seleccionem la llengua inicial segons el percentatge d'ús observem una correlació forta: els catalanoparlants inicials declaren fer un ús mitjà de català entorn el 70%, mentre que els castellanoparlants inicials declaren fer un ús mitjà de català entorn el 20% i els bilingües entorn una mitjana del 55%.

Taula 3: Comparació usos lingüístics Població de Catalunya i Joves de l'AMB

	Població general		Joves de l'AMB	
	Llengua Inicial	Llengua d'identificació	Llengua Inicial	Llengua d'identificació
Català	40,4%	48,8%	36,1%	37,6%
Castellà	53,5%	46%	58,1%	57,6%
Català i castellà	2,8%	5,2%	5,8%	4,8%

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'EULC-03

Ara bé, si ens interessa comparar el conjunt de la població general de Catalunya versus el grup de joves de l'àmbit metropolitana (de dins de la mateixa enquesta) cal que observem aquests dos gràfics (Gràfic 1 i Gràfic 2) on es mostra la distribució en tant per cent d'ús de català segons la llengua inicial i és aquí on podem veure clarament si hi ha una diferència significativa entre la població general. D'una banda, observem un eixamplament pel que fa l'ús del català dins el grup dels joves catalanoparlants inicials en comparació la població general de Catalunya. Uns valors que es mouen entre el 50 i el 85% vers els valors del 70- 95% de la població general, aquest fet ens indica major variabilitat en l'ús del català, és a dir, més bilingüisme. D'altra banda, si comparem el grup dels castellanoparlants inicials observem un ús molt més reduït en els joves. Encara que la mitjana d'ús de català es manté.

**Gràfic 1. Població de Catalunya (EULC-03)
(N= 7.257)****Gràfic 2. Joves (14-19 anys AMB)
(N= 285)**

A partir d'aquestes dades que contextualitzen de manera macrolingüística les característiques dels nostres informants, seria interessant descobrir i fins i tot esbossar quins podrien ser els factors i els possibles perfils de joves que s'engloben dins aquestes caixes a partir de les vint-i-una entrevistes dels joves sabadellencs. Partint de l'escola com eina d'aprenentatge per arribar a conèixer els seus usos i els factors que els condicionen.

4. ANÀLISI DE LES INFLUÈNCIES I ELS USOS ORALS INTERPERSONALS DE LA L2 EN ELS JOVES SABADELLENCS

El primer àmbit de la biografia lingüística dels joves sabadellencs en què s'ha aprofundit és l'escola, concretament, les funcions de l'escola pel que fa l'aprenentatge de les dues llengües aquí estudiades, el català i el castellà, i així conèixer les competències orals. En segon lloc, s'han analitzat els usos orals interpersonals fora de la llar centrant-nos ens els factors que poden condicionar les tries lingüístiques i el discurs entorn la pràctica de la convergència

lingüística per posteriorment crear un índex a partir de les seves xarxes socials i els interlocutors tipus i dibuixar els possibles perfils d'usos lingüístics dels joves.

4.1. COMPETÈNCIES: FUNCIONS DE L'ESCOLA EN L'APRENTATGE DE L2

«L'ESCOLA ET DÓNA LA BASE?»

S'ha considerat convenient dedicar un apartat a les funcions de l'escola com a eina institucional per a la normalització del català a Catalunya i així conèixer la influència que ha tingut el sistema educatiu en l'adquisició i ús de la L2, encara que en alguns casos observem que l'escola no ha seguit el model de conjunció en català implantat a Catalunya a principis dels 80 i no és fins a l'IES on la llengua vehicular de l'ensenyament ha estat el català. A través de les següents preguntes hi aprofundirem; *on i quan vas començar a parlar català o castellà respectivament i qui o què creus que t'ha ajudat més a parlar-lo.*

Si ens fixem en els informants que s'autodefineixen **castellanoparlants inicials** s'ha volgut conèixer les **competències lingüístiques en català**. El primer factor mencionat per aquestes joves és l'escola, en molt casos especificant els professors. Ara bé, dels cinc informants que diuen que l'únic factor per al seu aprenentatge de català ha estat l'escola declaren tenir una competència en català qüestionable. Així ho veiem en el següent fragment:

F1 « En el **colegio**, de pequeño, **me han enseñado a hablar en catalán** pero yo siempre he hablado en castellano, de toda la vida. Cuando hablo en catalán es para cachondearme del que lo habla (...) **me río yo mismo porque no se hablarlo**. A lo mejor practicando, yo que se, bastante, pues lo hablas como ahora (...) casi nadie habla catalán y nadie quiere hablarlo (...) todo el mundo habla en castellano, hablo en catalán a la fuerza. Si todo el mundo me hablara en catalán tendría que aprender catalán por la fuerza, pero como todo el mundo habla en castellano, pues da lo mismo no hablar el catalán». Informant JJC (3)

Els següents factors, a part de l'**escola** que els informants esmenten són les **xarxes socials i la família extensa**. Com així ho podem comprovar:

F2 «Yo de catalán...Pues desde que yo estoy en el **instituto**... *¿hasta el instituto?* intentar lo yo hablarlo y tal sí, sí. Claro es que en el colegio antes todas asignaturas menos catalán eran en castellano (...) *¿y como empezaste?* Pues empecé... cuando empiezas a salir... a moverte... con gente... empiezas a ver que el castellano no te lleva... solamente te lleva allí, por allí, ¿no? Pero aquí es catalán, también, y **te tienes que mover tú**, porque claro, la gente... Para no ser una paleta ¿no? toda la vida (...) intentar hablarlo bien, porque, se necesita. *¿Qué es lo que mas te ha ayudado?* **las relaciones con gente, moverte con gente que es muy catalana y eso a sido lo mas** (...). *¿y el colegio como tal...?* Sí, **a que lo aprenda sí a practicarlo menos**. (...) No, a hablarlo no mucho porque las clases son teóricas». Informant NA (1)

Ara bé, si analitzem els **catalanoparlants inicials** ens fixarem en les **competències lingüístiques en castellà**, la seva adquisició i l'aprenentatge de L2. En el cas dels catalanoparlants l'escola perd protagonisme com a institució d'aprenentatge de castellà i guanya terreny, les xarxes socials, la família extensa així com els mitjans de comunicació.

F3 «De petit abans de l'**escola**, potser sentia els meus **avis**. La **TV** també m'ha ajudat (**les pel·lícules...**). L'**escola**, perquè a casa no el parlo mai i amb la gent que parla castellà a vegades li parlo català i de petit tampoc no el parlava gaire. Els llibres de text també són en català». Informant JG (11)

F4 « Aprendre'n a l'**escola** i a la **TV**. I començar a parlar-lo va ser aquí al Pau Vila sobretot (abans el parlava poc perquè tots parlaven català). Les pel·lícules de la TV i la gent del Pau Vila perquè **de tant sentir-lo vas practicant**». Informant OV (14).

F5 «A l'**escola** però **sobretot amb els amics que vaig conèixer a l'escola**, perquè tots eren castellans. (...) sobretot els amics, l'escola t'ensenyava, però quan el comences a parlar bé és amb els amics. A l'IES l'aprens a parlar perquè no se't noti que ets catalana, perquè a mi no m'agrada que se'm noti que sóc catalana parlant castellà ». Informant MR (21)

Resumint, en el cas dels joves castellanoparlants inicials s'ha comprovat que l'element que més esmentaven era l'escola, bàsicament els professors, seguit per les xarxes socials.

Tanmateix, s'ha observat que els informants que declaraven l'escola com a única institució per l'aprenentatge en aquest cas del català, la competència oral amb aquesta llengua era qüestionable. Al mateix temps, s'ha vist com diversos informants manifestaven que l'escola proporciona cert nivell de coneixement de català però no genera contextos d'ús, més enllà de la interacció amb els mestres. Són les xarxes d'amics, les activitats extraescolars o un desplaçament dins el municipi el que proporciona l'ús de la L2. En el cas dels catalanoparlants inicials observem que l'escola perd importància com a factor per a l'adquisició i l'ús del castellà, encara que és esmentada, guanya pes sobretot les xarxes socials i els mitjans de comunicació.

El domini del català com a segona llengua continua essent més precari que no pas el de castellà, i les nostres eines d'anàlisi més habituals no ens permeten copsar aquest desnivell de manera adequada. Per molt que hagi crescut el coneixement en termes generals, a qui pot sorprendre que no augmenti l'ús del català si el nivell continua estant significativament per sota del de castellà?. (Vila 2004)

4.2. USOS ORALS INTERPERSONALS FORA DE LA LLAR

4.2.1. Els factors

Sovint un mateix grup de parlants modifica les seves pràctiques lingüístiques en funció dels temes de comunicació, dels rols o relacions socials i dels escenaris on es produeixen les comunicacions. D'aquí sorgeix el concepte *àmbits d'ús* que correspon a les esferes d'activitats dels individus, com poden ser: la família, l'escola, el veïnat, els companys de feina, l'administració, etc. Segons Fishman (1965), l'àmbit d'ús es una construcció teòrica de caràcter sociocultural, una abstracció que engloba un conjunt de situacions d'interacció humana, agrupades entorn del mateix camp d'experiència i aplegades per un marge compartit d'objectius i obligacions. En el nostre cas, agrupem les pràctiques lingüístiques de tots els àmbits excepte el familiar i els anomenem *usos orals interpersonals fora de la llar* (Vila, 2003), i a partir de l'estudi d'aquestes pràctiques lingüístiques coneixerem les pautes lingüístiques d'aquests joves informants.

Dins l'apartat d'usos orals interpersonals fora de la llar s'ha considerat convenient estudiar les preguntes del qüestionari relacionades amb conèixer en quina llengua declaren els informants iniciar una conversa i al mateix temps saber el seu grau de convergència lingüística entorn una conversa bilingüe.

En primer lloc, el factor principal que condiciona que una conversa sigui en una llengua o en una altra és la **competència lingüística**. Així, doncs podem trobar els informants castellanoparlants inicials, els quals declaren que sempre que inicien una conversa és en castellà:

F6 « (...) Si **yo empiezo una conversación siempre es en castellano...** porque claro siempre lo hablo... si hablo en catalán me da miedo de meter la pata...o algo... es que como no te desenvuelves totalmente bien pasa eso... aunque a mi me gustaría desenvolverme bien bien pero no». Informant NA (1).

El segon factor que podríem considerar condicionador a l'hora d'iniciar una conversa és la llengua de l'individu que inicia la conversa, és a dir, en la majoria de casos l'informant declara **utilitza la seva llengua inicial o d'identificació**. Aquí podem llegir les declaracions d'un informant catalanoparlant inicial que no dubta en iniciar una conversa en català:

F7 « no dubto mai, en teoria diuen que el castellà és més universal, però **jo sempre parlo en català**. Però si em parlen en castellà segurament els hi parlaré en castellà. Normalment per començar converses, començo en català». Informant JB (8).

El tercer factor a tenir en compte és el **context**. Trobem casos que declaren que utilitzen una llengua o una altra segons el context on es trobi l'individu. Tant pot ser la zona geogràfica o bé també l'àmbit (formal- informal, públic- privat) on s'ha de dur a terme la conversa.

F8 «Quan vaig a **comprar** a algun lloc **començo a parlar en castellà**, després ja canvio al català si em respon en català. Però si la meua llengua és el català, **només quan vaig a comprar, sinó parlo en català**». Informant ME (10).

F9 « (...) generalment a l'**Institut començo parlant en castellà** perquè és el que més se sent. Però al **carrer** si haig de començar a parlar començo en **català**». Informant MR (21).

F10 «Normalment **començo les converses en castellà**. Si veig que parlen català els hi parlo català. **Depèn del lloc**». Informant MD (17).

S'ha observat que l'ús està molt influït pels contextos socials on es desenvolupen les converses, tot i així, se segueix la norma de la convergència lingüística tant en català com en castellà, excepte per manca de competència oral en el cas del català. S'observa en tot moment un bilingüisme àmpliament estès entre el jovent, aquest fet fa que es doni molta importància al context social (situació geogràfica) per utilitzar una llengua o una altra. Aquest fet no beneficia l'ús del català, ja que els castellanoparlants inicials i els fills de parelles mixtes inicien majoritàriament les converses en castellà i només els catalanoparlants inicials, i no en tots els contextos, inicien converses en català.

4.2.2. De la norma de subordinació al castellà a la convergència lingüística

Els joves entrevistats declaren convergir lingüísticament en tots els casos, excepte per falta de competència lingüística, els motius que expliquen aquesta conducta són:

- a) **per educació o respecte**: Així ens ho diu l'informant **JB (8)** jove catalanoparlant que estudia al centre i té un ús predominant de la llengua catalana i l'informant **AM (19)** bilingüe inicial amb ús predominant de català que viu a la 1a perifèria.

F11 «Si ve un castellà i em parla en castellà jo li parlaré en castellà **per respecte**. Però si jo li parlo en català ell m'hauria de parlar en català però això no succeeix. Els catalanoparlants són més bilingües que els castellanoparlants. Els que són castellanoparlants han d'aprendre el català, però la societat és més castellanoparlant, els que tenen el castellà només saben el castellà, hi ha menys gent que sap el català. El català és una llengua minoritzada. (...) Mala educació no ho és, sinó falta de respecte. Pot passar que no t'entén o s'enfaden amb tu perquè els hi parles en català "a mi me hablas en castellano". » (JB-8)

F12 «Ho considero de bona **educació**. I el fet de no parlar-li el forces a ell a que s'hagi d'esforçar més i que algunes coses no les entengui per això intento parlar castellà, però si una persona domina les dues llengües prefereixo parlar en català encara que domini més el castellà. El mateix ho aplico en un que parli català. » (AM-19)

- b) **per comprensió**: l'informant **OV (14)**, jove catalanoparlant que estudi a l'IES Pau Vila (centre) ens ho comenta així:

F13 «Em sento una mica incòmode perquè o jo acabo parlant castellà o ell acaba parlant català. *Seria de mala educació no parlar a un castellanoparlant en castellà?* Si tu parles català i saps que ell parla castellà no obligaràs a que et parli català. *Què penses del fet que no parlin català a un catalanoparlant?* La gent que parlen castellà a casa saben que tothom els entén en canvi qui parla català no sap si l'altra t'entendrà o no. Ell no té la necessitat de parlar-te en català perquè parlant en castellà es relaciona igual en canvi tu has de parlar castellà (...) És una mica injust perquè la gent que parla castellà a casa seva, quan parla castellà, tothom els entén. En canvi, **si tu parles en català i et contesten en castellà, no saps si t'entenen o no, i li acabes parlant en castellà**. I jo li acabo parlant en castellà. [...] Ell no té la necessitat de parlar-te en català, per això et deia que em semblava una mica injust. »

- c) **"és una cosa natural", per cortesia**: l'informant **AH (18)**, jove catalanoparlant que estudia a l'IES Ferran Casablanques (1a perifèria)

F14 «**És una cosa natural** perquè cadascú pot escollir el que ha de fer però més que res **per cortesia**, si et parlen castellà contesta en castellà i al revés. Passar a la llengua de l'altre no ho trobo ni de bona ni de mala educació sinó que ho trobo natural. Una persona no et pot obligar a parlar d'una altra manera, hi ha dues opcions i pots escollir o una o l'altra. Parlo igual de bé les dues llengües.»

- d) **per no ser radical**: l'informant **AM (19)**, jove catalanoparlant que estudia a l'IES Ferran Casablanques (1a perifèria)

F15 «ho acostumen a fer més els grans, sobretot la meua avia que no hi ha manera que parli castellà jo crec que és una tonteria, **si s'ha de parlar castellà es parla**, no sóc d'aquelles que només català, català, català si s'ha de parlar no hi ha cap problema. (...) sí, però igual si tu parles català t'hauria de parlar català *Com és resol això?* depèn de lo que parlin, és que no ho se. Tampoc **crec que sigui molt important el fet d'haver de canviar**, a mi m'agrada amb les persones que pots anar parlant de tot i no hi ha problema amb això. Jo m'expresso millor en català i si ella s'expressa millor en castellà, cap problema. »

Altres casos prefereixen mantenir una conversa bilingüe: **S'ha de practicar, el problema és la solució.**» (ME (10)

F16 «A mi no em fa res parlar català i els altres em contestin en castellà. Com el cas del meu pare, ell em parla amb holandès i jo li responc en català. Llavors no m'estranya mantenir una conversa amb dues llengües diferents. Si parléssim en català també estaria bé, perquè n'hi ha que només parlen en castellà, que realment el parlen malament però bueno, és com jo que parlo malament holandès i no el vull parlar, que els entenc, que si no saps parlar a mi em fa vergonya. **S'ha de practicar, el problema és la solució.**»

4.2.2. ELS PERFILS A TRAVÉS DELS USOS LINGÜÍSTICS INTERPERSONALS

Tot seguit s'ha considerat necessari per tal de treballar de manera operativa a través dels usos interpersonals dels informants analitzats convertir els resultats obtinguts en els qüestionaris de les xarxes socials i dels interlocutors tipus en valors numèrics. Un ús declarat exclusiu de català es representa amb un 1, mentre que 0 representa un ús nul d'aquesta llengua. Les puntuacions intermèdies indiquen una utilització variable de català, des de gairebé majoritària (0,75) fins a gairebé nul·la (0,25). Aquest índex s'ha creat sobre la base de la xarxa d'amics de l'escola, xarxa d'amics de fora l'escola, activitats extraescolars, interlocutors tipus (cambrer, venedor d'entrades de cinema, metge, veí, Ajuntament, forn, estanc, guàrdia urbà, xofer d'autobús i quiosc), tal com podem veure a la taula següent:

Taula 4 . Puntuació atribuïda a les respostes

Codi	Llengua o llengües	Puntuació
C	Català	1
C©	Sobretot català, amb una mica de castellà	0,75
C/E	Català i castellà aproximadament igual	0,5
E ©	Sobretot castellà, amb una mica de català	0,25
E	Castellà	0

Font: elaboració pròpia basat en Vila (1996)

Taula 5. Índex d'usos lingüístics i zona geogràfica

Informant	IES i zona geogràfica	Índex usos (de menys a més ús de català)	
MAC (2)	Ribot i Serra (2a perifèria)	0	Informants que no tenen cap contacte amb el català
JJC (3)	Ribot i Serra (2a perifèria)	0	
DC (7)	Ribot i Serra (2a perifèria)	0	
PL (5)	Ribot i Serra (2a perifèria)	0,1	Individus que tenen un contacte eventual amb la llengua catalana
JR (6)	Ribot i Serra (2a perifèria)	0,1	
MC (16)	Ferran Casablanques (1a perifèria)	0,1	
PC (9)	Pau Vila (centre)	0,2	
MD (17)	Ferran Casablanques (1a perifèria)	0,2	
NA (1)	Ribot i Serra (2a perifèria)	0,3	
LM (12)	Pau Vila (centre)	0,3	
AH (18)	Ferran Casablanques (1a perifèria)	0,3	
JP (4)	Ribot i Serra (2a perifèria)	0,5	
DS (13)	Pau Vila (centre)	0,5	
LB (15)	Ferran Casablanques (1a perifèria)	0,5	Aquells que en fan un ús quantitativament similar
VN (20)	Ferran Casablanques (1a perifèria)	0,6	

JB (8)	Pau Vila (centre)	0,7	Informants que tenen un ús predominant amb llengua catalana
ME (10)	Pau Vila (centre)	0,7	
AM (19)	Ferran Casablanques (1a perifèria)	0,7	
MR (21)	Ferran Casablanques (1a perifèria)	0,7	
JR (11)	Pau Vila (centre)	0,9	
OV (14)	Pau Vila (centre)	0,9	

Font: elaboració pròpia

Cal esmentar però, que a través d'un qüestionari tancat és més fàcil crear un índex d'usos lingüístics, però en el cas de les entrevistes hi ha arguments darrere cada ús de les diferents llengües, i és una informació imprescindible, que cal tenir en compte. Tot i això s'ha elaborat un índex per tal de poder crear grups que posteriorment ens ajudin a compondre tipologies lingüístiques. Tal com s'ha vist els factors que condicionen l'inici d'una conversa són diversos, així doncs, en el cas dels interlocutors tipus se segueixen les mateixes pautes, influeixen els mateixos factors. Com així ens ho explica l'informant 18, el context, la zona on es troba ubicada l'acció influeix de manera determinat la llengua de la conversa:

F17 «El cambrer... **depèn dels barris**, al centre en català perquè la gent parla català si estàs aquí (*Barri de la Concòrdia*) en castellà perquè la gent parla castellà. No té res a veure amb la persona. **No és per la persona sinó per la zona**. Depèn del lloc on estiguis si sents que parlen català o castellà. **Quan veus un índex de la llengua doncs t'adaptes**. No és cap sacrifici ni res. (...)». Informant AH (18).

Tot i així aprofitarem aquest índex per poder identificar diferents grups que segueixen pautes d'usos lingüístics semblants.

INFORMANTS QUE NO TENEN CAP CONTACTE AMB EL CATALÀ

En primer lloc, trobaríem els **INFORMANTS QUE NO TENEN CAP CONTACTE AMB EL CATALÀ** (índex d'ús de català 0), és a dir, que els seus usos lingüístics són monolingües castellans.

F18 « Si voy al Ayuntamiento, pues... casi empezaré en catalán. Yo hablo catalán. Si me empiezan a hablar en catalán, en sitios así, pues yo hablo en catalán. Donde, hay gente importante [jejeje]. El Ayuntamiento, o sitios así. Por ejemplo, si voy a la Mútua con mi madre [...] allí se suele hablar catalán. Si me hablan en catalán yo repongo en catalán. (...) **Yo siempre hablo en castellano, excepto si me hablan en catalán o si son gente importante.** ».

F19 «Un amigo de fútbol con los padres habla en catalán pero con todos los del equipo habla castellano, **él se ha amoldado a nosotros, no nosotros a él.** ¿Es una minoría, no? Sí... jejejeje es uno contra todos. ». Informant MAC (2).

F20 « Al bar, al cine, amb el metge, amb el veí, a l'Ajuntament, al forn, al quiosc, amb el conductor de bus, amb el guàrdia urbà, amb tots en castellà. **Sempre parlaria en castellà perquè la domino millor, és més còmode**, només parlaria català si l'altre persona no l'entén». Informant DC (7).

INDIVIDUS QUE TENEN UN CONTACTE EVENTUAL AMB LA LLENGUA CATALANA

Seguidament trobaríem els **INDIVIDUS QUE TENEN UN CONTACTE EVENTUAL AMB LA LLENGUA CATALANA** (índex d'ús de català 0,1 - 0,3), majoritàriament aquest contacte és gràcies a les xarxes d'amics de dins i fora de l'escola o bé, a les activitats extraescolars.

L'informant PL (5) així en ho comenta, la influència que van tenir les activitats extraescolars:

F21 «**A natació** parlava més català perquè hi havia més catalanoparlants i per tant **és on més parlava català** i a on més vaig aprendre». Informant PL (5).

Però a l'hora de mantenir una conversació amb els interlocutors tipus³ respon així:

F22 «Parlo castellà perquè és la meua llengua primera i tots som castellanoparlants. (...) **Sempre m'adreço en castellà**, si després em responen en català, segueixo en català». Informant PL (5).

També trobem l'informant PC (9) que ens indica que és a través de la xarxa d'amics de dins l'escola quan utilitza el català i també amb interlocutors tipus:

F23 «a l'altre centre els qui parlaven castellà deien que estamos en España...(...) jo tenia tendència a parlar castellà però **al canviar de col·legi vaig començar a parlar català** amb l'Eva i té una melodicitat més bonica. Algun dia el parlaré bé. (...) Si haig de demanar informació a **l'ajuntament ho faré en català** perquè estan més especialitzats i tenen un nivell de català més elevat i jo ho trobo més protocol·lari parlar 'ls- hi català». Informant PC (9).

L'informant NA (1) ens diu que on més utilitza la llengua catalana és a través de les seves xarxes d'amics de fora de l'Institut i segons el context amb els interlocutors tipus:

F24 « [Fora de l'Institut] (...) Con **JN hablo bastante catalán porque sus padres son de aquí y son catalanes cerrados**. Siempre me intenta hablar en castellano pero yo no, no, que tú eres catalana y yo te sigo a ti y no tu a mi. (...) camarero- **según este situado el bar o el restaurante**. Si el chico es catalán pues le hablo catalán. Tú vas viendo las situaciones y todo... **te tienes que fijar para ver la lengua que tienes que usar**. Y según la zona también por ejemplo en el centro la lengua que más se habla es el catalán pero aquí abajo del todo (*Barri de Campoamor*), pues no. Se habla en castellano. (...) El medico- es catalán pero nos habla castellano porque nos vio cara de almerienses... (...) información- en catalán también por donde están situadas... y cosas por el estilo... porque también suelen estar en el centro y allí se habla en catalán. **Cuando te vas al centro catalán! Catalán total**. La Panadería- castellano por la región donde esta también. El Guardia urbano- catalán aquí mejor yo le hablo en catalán y él me contesta en castellano pero yo le sigo en catalán... que se espabile, no? ». Informant NA (1).

AQUELLS QUE EN FAN UN ÚS QUANTITATIVAMENT SIMILAR

Així doncs passem al següent grup que podríem considerar que segueix un índex d'ús de català semblant, serien **AQUELLS QUE EN FAN UN ÚS QUANTITATIVAMENT SIMILAR**, tant de català com de castellà (índex d'ús de català 0,4 - 0,6). En aquest grup hi trobem bàsicament informants que són bilingües familiars. L'informant JP (4) ens diu la relació que té amb els amics de fora de l'Institut de la següent manera:

F25 « [fora de d'Institut]. Sí. Bueno. Jo, surto amb uns xicots, bueno, amb uns amics, que parlen català. Però...pensaven que jo parlava castellà. I **vam començar a parlar, en castellà**. I, vaig dir que no, que **no feia falta, que... que si volien, parlessin en català. I, parlen català**». Informant JP (4).

L'informant VN (20), ens relata així la seva relació amb els interlocutors tipus:

F26 «**Depèn amb qui vaig** si són castellans parlo castellà, i també si sé quina llengua parla la persona amb qui parlo». Informant VN (20).

L'informant LB (15), presenta així la seva relació amb els amics de dins l'Institut:

F27 « (...) Amb la SR parlem en català i algun cop en castellà (és catalanoparalant), BT és com la MR, **depèn del tema que parlem**, en castellà parlaríem de qui ens agrada i quan **parlem de deures parlem en català. En castellà** parlem de notícies, de "marujeos" que ens entren... (...)». Informant LB (15).

INFORMANTS QUE TENEN UN ÚS PREDOMINANT AMB LA LLENGUA CATALANA

Així arribem als **INFORMANTS QUE TENEN UN ÚS PREDOMINANT AMB LA LLENGUA CATALANA** (índex d'ús de català de 0,7 – 0,9). Aquest informants usen el català en la majoria dels seus àmbits de relacions, són joves de llengua inicial catalana. Com així ho podem veure en aquest fragments:

³ Interlocutors tipus (cambrer, venedor d'entrades de cinema, metge, veí, Ajuntament, forn, estanc, guàrdia urbà, xofer d'autobús i quiosc).

F28 «A en MR sempre que parlem català ell parla català però a vegades una mica castellà. És castellanoparlant però com que aquí a l'escola molts parlen català ell també parla català. (...) al Guàrdia Urbà i al xofer d'autobús jo els parlo català però si ells em contesten castellà jo també els parlo en castellà. **Com a iniciativa meva sempre parlo en català**». Informant OV (14).

F29 «Amb el cambrer intento parlar català però si ja s'adreça: -qué queréis?- doncs li parlo castellà però **si li he de demanar algo li pregunto en català**. (...) A l'ajuntament en català perquè a mi m'agrada parlar català i si estem a Catalunya doncs intento parlar el català. Al Forn en català perquè m'entenen en català a l'estanc no hi vaig però intentaria parlar català. Al Guàrdia Urbà català i amb el Xofer català. Al Quiosc si és pel centre doncs català però si és per aquí doncs com em parli ell a mi sinó pues intento català. **Jo sempre que pugui intento parlar català**». Informant AM (19).

Tall de resum podem, especificar que no hi ha iniciadors totals (100%) en català ni usuaris exclusius de català, podem observar dues grans diferències amb Vila (2005). Hi ha monolingües absoluts en castellà, que no han adquirit el català fora de la classe però no observem catalanoparlants absoluts de català. Es detecten catalanoparlants inicials amb molt poc ús de català però no pas castellanoparlants amb molt ús de català.

5. CONCLUSIONS

Arribats en aquest punt, és hora de fer balanç i sintetitzar les conclusions més importants que s'han extret d'aquest article. L'objectiu de la recerca era obtenir un perfil dels itineraris d'adquisició, aprenentatge i ús del català i del castellà, una mena de biografia lingüística basant-nos sobretot en diferents aspectes de la vida social com poden ser la família, l'educació o la xarxa d'amics ja que són aquests els que ajuden a la interacció entre els diferents grups lingüístics.

El primer àmbit analitzat ha estat l'aprenentatge de la L2, l'objectiu era conèixer els factors que més influïen en l'adquisició i l'ús de la L2. En el cas dels joves castellanoparlants inicials s'ha comprovat que l'element que més esmentaven era l'escola, bàsicament els professors, seguit per les xarxes socials. Els informants que declaraven l'escola com a única institució per l'aprenentatge en aquest cas del català, la competència oral amb aquesta llengua era qüestionable. Al mateix temps, s'ha vist com diversos informants manifestaven que l'escola proporciona cert nivell de coneixement de català però no genera contextos d'ús, més enllà de la interacció amb els mestres. Són les xarxes d'amics, les activitats extraescolars o un desplaçament dins el municipi el que proporciona l'ús de la L2. En el cas dels catalanoparlants inicials observem que l'escola perd importància com a factor per a l'adquisició i l'ús del castellà, encara que és esmentada, i guanya pes sobretot les xarxes socials i els mitjans de comunicació.

El segon àmbit en el qual ens hem centrat ha estat els usos orals interpersonals fora de la llar i els factors que els condicionen. S'ha observat que l'ús està molt influït pels contextos socials on es desenvolupen les converses, tot i així, se segueix la norma de la convergència lingüística tant en català com en castellà, excepte per manca de competència oral en el cas del català. S'observa en tot moment un bilingüisme àmpliament estès entre el jovent, aquest fet fa que es doni molta importància al context social (situació geogràfica) per utilitzar una llengua o una altra. Aquest fet no beneficia l'ús del català, ja que els castellanoparlants inicials i els fills de parelles mixtes inicien majoritàriament les converses en castellà i només els catalanoparlants inicials, i no en tots els contextos, inicien converses en català.

Tal com passava a l'any 1985, la majoria dels estudiants de secundària de Sabadell, bilingüitzats en les dues llengües (Erill et al. 1992) declaraven seguir les normes d'ús tradicionals. La convergència lingüística continua recaient més en els catalanoparlants que no pas en els castellanoparlants. Fins i tot la població més mobilitzada ideològicament, amb una lleialtat explícita envers la llengua catalana i amb més preparació per assumir els riscos de conflictivitat derivats de la divergència envers el castellà, és poc coherent en les seves tries de llengua individuals.

Molts catalanoparlants continuen convergint amb el castellà aquest fet fa pensar que aquests parlants són profundament pragmàtics i a vegades contradictoris. En el seguiment de les normes d'ús lingüístic, sembla que «té més sentit comportar-se contradictòriament que no pas pagar les conseqüències d'un comportament coherent» (Heller 1990).

BIBIOGRAFIA

- BADIA MARGARIT, A.M. (1969). *La llengua dels barcelonins. Resultats d'una enquesta sociolinguística*, vol.I, Barcelona: Edicions 62.
- BASTARDAS, A. (1985). *La bilingüització de la segona generació immigrant. Realitat i factors a Vilafranca del Penedès*. Barcelona: La Magrana.
- BOIX, E. (1993). *Triar no és trair. Identitat i llengua en els joves de Barcelona*. Barcelona: Edicions 62.
- BOIX, E I VILA, F.X.(1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.
- BRETXA I RIERA, V I PARERA ESPELT, M.À. (2003) "Et dóna la base". *Itineraris biogràfics d'adquisició i ús del català del jovent castellanoparlant de Santa Coloma de Gramanet*. Comunicació presentada al IV Congrés Català de Sociologia. www.ub.edu/cusc
- ERILL, G, FARRAS, J, I MARCOS, F. (1992) *Ús del català entre els joves de Sabadell. Coneixement, ús i actituds dels estudiants de secundària*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- FISHMAN, J. A. (1965) «Who speaks what language to whom and when?» *La linguistique*, 2.
- ___ (1991) *Reversing Language Shift*. Clevedon: Multilingual Matters.
- GALINDO, M. (2006) *Les llengües a l'hora del pati: Usos lingüístics en els converses dels infants de primària a Catalunya*. (Tesi doctoral) Barcelona: Universitat de Barcelona.
- GINER, S (ed.) (1998) *La societat catalana*. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya, Generalitat de Catalunya.
- HELLER, M (1991). «The Politics of Codeswitching: Process and Consequences of Ethnic Mobilisation», a Network on Codeswitching and Language Contact-Brussels.
- NEL-LO, O, RECIO, A, SOLSONA, M I SUBIRATS, M (1998) *La transformació de la societat catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans.
- RUIZ, J. I (2003). *Metodología de la investigación cualitativa*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- SUBIRATS, M. "Trets lingüístics". A: *Enquesta de la Regió de Barcelona 2000. Condicions de vida i hàbits de la població*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2003. Pàg. 179.
- TORRES, J (COOR.); VILA, F. X; FABÀ, A; BRETXA, V; (2005) *Enquesta sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya - Secretaria de Política Lingüística, 2005
- VILA MORENO, F. X(1996) *When Classes are Over. Language Choice and Language Contact in Bilingual Education in Catalonia* . (Tesi doctoral). Brussel·les: Vrije Universiteit Brussel
- ___ (2003) *Els usos lingüístics interpersonals no familiars a Catalunya. Estat de la qüestió a començament del segle XXI*. A *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 17, 77-158.
- ___ (2004) *De l'ús al coneixement. Algunes reflexions sobre la promoció de la llengua al sistema educatiu*. Vic: Jornades de la Secció Filologica de l'Institut d'Estudis Catalans.
- Vilardell i Almirall, E. (1998): *Canvi i manteniment de la llengua en parelles lingüíticament mixtes a Sabadell*. Treball de recerca llegit al departament de Filologia Catalana, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Woolard, K.A. (1985). "Catalonia: the dilemma of language rights". Dins Worfson, N. & Manes, J. (eds.) *Language of Inequality*. The Hague; Mouton.
- ___ (1992). *Identitat i contacte de llengües a Barcelona*, Barcelona: La Magrana